

הקולוניזטור הגדול / חנה זמר

מנסיון שרת, ובשל לקחי לבון ליווה אותו בשנתו הראשונה כשר הבטחון מתח נפשי כלשהו.

את הסערה הפוליטית-פנימית הוא עבר כשידו על העליונה. בקשיים המדיניים הוא בדרך כלל הפיק מתוק מעו. כאשר הגרמנים, מתוך חינור אחרי נאצר, ניסו לבטל משלוחי נשק לישראל, הביאה אותם הטקטיקה של אשכול להעביר את מערכת היחסים הבלתי-רשמית למישור דיפלומטי מלא. אשכול זכה לראות בראשית קילוח העליה מברית-המועצות לא מעט בזכות נסיונותיו המאפננים לשפר את היחסים עם מוסקווא. הוא גם הראשון בין מנהיגי ישראל שביקר ב"רה"ב כאורח רישמי, ובימוי נפתחו לרווחה שערי הרשם מארה"ב. אשכול היה לראש ממשלה מצליח, וגם פופולארי. אבל תקופת ההמתנה פגעה קשה בתדמיתו כמנהיג. באותם הימים עדיין אי אפשר היה לדעת שהמתנה מורטת העצבים ומעוררת החרדות לא תגרום כל נזק. ראו בה חטא מדיני. לא אשכול היה האשם, אבל הוא נשא באחריות.

בימים אלה, במלאת עשור למותו, אמרו אישים שהכירוהו או — ממנחם בגין ועד ישראל גלילי, דרך רבים אחרים — כי לאשכול המדינאי נוצר דימוי מעוות כמי שלא ידע להחליט. הנצחון הגדול במלחמת ששת הימים אשר הוכיח כי ההמתנה הביאה אך ברכה הן לצד הצבאי והן לצד המדיני של המערכה — לא יכול היה לתקן עוד את הרועש המעוות, ולא את העוול המעשי שנעשה לו.

סופרו עכשיו דברים לא מעטים להסברת היסוד של הרועש המוטעה שנוצר או. אך עדיין לא סופר הכל. אנשים היודעים את חלקה הנסתר של האמת עדיין לא פתחו את פיהם. אך אם אינני טועה, הרי היום שבו יסופר מה שעדיין לא סופר, שוב איננו רחוק.

אם נכון כי מעשיו של אדם מלווים אותו בדרכו האחרונה, או אז התייצב לוי אשכול לפני בוראו בפמליית-כבוד מרשימה, אולי יותר מכל יהודי אחר שהלך לעולמו בדורות האחרונים.

המפעל הציוניזטורי האדיר של הציונות בארץ הזאת, לפני ואחרי קום המדינה, יצירת הבראשית של הפרחת השממה (סליחה על הביטוי) ושל בניית תשתית למשק מודרני — קשורים בשמו של שקולניקי-אשכול קשר בלתינתק. מייסוד דגניה ועד להקמת מפעל המים הארצי, היו ראשו וליבו וידו בכל מעשה של בניין ופיתוח. הוא היה הקולוניזטור הגדול.

בפרק זה של חייו ובצד זה של פעילותו לא מדברים על דימוי מעוות או על הערכה בלתי-נכונה. גם בימי חייו זכה עליהם בהוקרת הכל. אשכול המפתח לא היה שנוי במחלוקת. מיום בואו ארצה כחלוץ, מאחרוני "העליה השנייה" ועד סיום תפקידו כשר האוצר, הביוגרפיה שלו היא מן היפות שאדם יכול לייחל להן, ואין בה אף פרק ציבורי שגרם לו עצמו תחושת קיפוח או עוול.

בפרק זה של חייו הוא מביא את "מקורות" מהפכת כמה מאות אלף מטרים מעוקבים של מים להפכת 83 מיליונים מטרים מעוקבים. שנים רבות אחרי זה עדיין שמעתי אותו מדבר על "קובים" ו"צולים" כי מים וצינורותימים נשארו אהבות הגדולה. זה גם הפרק שבו הושיב המוני עולים על הקרקע במאות נקודות חדשות; וזה הפרק שבו קיבל אוצר שאין בו רזרבה ליום אחד, והחולש על משק שאין לו תשתית. באותם הימים אמר לי שבעצם הוא איננו יודע. כיצד צריך להיות שר האוצר? וברצון היה פונה לעמיתיו בארצות אחרות לתחקר אותם בעניין זה. אך הוא פעל בדרכו שלו, התמודד עם התפקיד ויכול לו. בשנות כהונתו היה הטיעור השנתי של הצמיתה במשק 10 אחוזים, וכל אורח ראה בעיניו את עוצמת ההתפתחות וחש את תקוות המחר.

ההצלחה וההכרה בה תרמו לעלייתו כאיש מספר שנים בהירארכיה של מפא"י. תרמה לכך גם אישיותו המקובלת על הכל, גם מפני שהיה נוח לבריות, גם מפני שהתרחק מתככים, וגם מפני שלא היה מזוהה עם כת כלשהי במפלגה. דרכו של איש מספר שנים מובילה אותו להיות מספר אחד, וכך אירע גם לאשכול. חמש השנים שבהן היה אשכול מספר אחד זימנו לו בלי ספק רגעים של סיפוק, אך יותר מכל אכזבה ודכדוך ומרידות. ראשות הממשלה לא היטיבה עם אשכול, אבל היא היטיבה עם המדינה. ההסטוריון ימצא, קרוב לוודאי, שהוא היה ראש הממשלה הטוב ביותר שהיה למדינת ישראל עד כה — להוציא את שנתיה הראשונות של בן-גוריון שהתייצב ליד ההגה בתקופה שבה היה דורש מנהיג סמכותי כמוהו.

אשכול לא קיבל את ראשות הממשלה בחדווה. דחפי השלטון שלו לא היו חזקים כדי איוון החששות שקיננו בו. אם כי בן-גוריון פרש מן הכהונה מרצונו והוא אשר "המליך" את אשכול, ואם כי אשכול היה מנאמני בן-גוריון, היתה לו תחושה של אי-נוחות. אך משקיבל על עצמו את התפקיד, הוא היה נחוש למלא אותו מתוך עצמאות. הוא נטש את האוצר ונטל על עצמו את תיק הבטחון כי הסיק מסקנות